

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Thomae Młodzianowski Poloni, Societatis Jesu,
Praelectionum Theologicarvm Tomus**

**Młodzianowski, Tomasz
Moguntiae Et Dantisci, 1682**

Difficultas III. De reliquis prædicatis justitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82973](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82973)

publica persona solvit sibi, quâ privata, & persona tutoris sibi solvit, ut v. g. Petro. *Hæc Responso*

NON SATISFACIT. Quia per illos, qui desiderat sibi solvere alium, non facit actum iustitiam, nec potest illic subdividi persona desiderantis, in personam cui est solvendum: Ergone in præsentem dabitur talis subdivisio, idque in principis illorum. *Hinc aliter*

RESPONDETUR 2. Quod si aliquis Tutor, vel Thesaurarius faciat id, motivo boni proprii, non sit facturus actum formalem iustitiæ. Si autem id faciat ex proprio motivo illius virtutis, faciet actum iustitiæ, qui habebit alteritatem, non in ipso satisfaciente, sed in eo, cuius nomine facit, & cuius obligatio est sua moraliter. Sed denominabitur, & ipse sibi iustus? Videtur denominandus. Ratio, quia in primis non facit id nomine proprio, sed nomine residuo à se communitatis, quæ sufficientem alteritatem habet ab illo, prout privato: facitque idem Tutor, non nomine proprio, sed nomine Clientis, inter clientem autem, & ipsum, sufficiens reperitur alteritas. Quando autem desiderat sibi satisfieri ab alio, non id desiderat nomine alieno, sed proprio.

Ex alio etiam capite, posset dici, sibi ipsi esse iustus: quia si non intelligatur cessisse juri proprio, tenetur sibi satisfacere; est ergo in eo obligatio debiti, & solutionis, qualis non est, cum desiderat sibi solvi ab alio.

Quod autem sit in eo obligatio debiti & solutionis, sic explicari posset. Quia hæc Major certa est. Tutor obligatur ex iustitia satisfacere nomine clientis, idemque proportionaliter applicari debet, ad Thesaurarium. Ergo nisi ipse voluntaria cessione, eximat se, ab illa Majori, includetur in illa. Ergo etiam & sibi, quia creditor est, nisi jure suo cedat, debet satisfacere ex iustitia. Quod autem illa universalis sit vera. Probat. Quia, cliens obligatur ex iustitia satisfacere omnibus, nisi jure suo cedant. Ergo & tutor, cum eandem moraliter personam constituat cum suo cliente? & quia tota obligatio tutoris, pendet ad obligationem clientis, cuius obligatio est sua moraliter, fit, ut cui est obligatus ex iustitia tutor, adeoque & sibi. Quia tamen hic, qui dicitur esse iustus, supponitur habere propriam obligationem, nec esse moraliter alius, ratione nominis, scilicet ejus, cuius nomine satisfacit; fit, ut cum hoc in tutore & thesaurario non reperitur, non dicantur sibi ipsis iusti. Hinc dici potest, conformiter ad superiora, quod non sit sibi iustus: quia licet rationes adlatæ teneant, usurpatio tamen vocis, iustus, hoc sensu non procedit; cum, etiamsi sibi non solveret, non foret iniustus: nemo enim volens injuriam patitur.

SECUNDA INSTANTIA est. Unus idemque replicetur, occurrat sibi, & impingat colaphum,

se percutiens: poterit deprecari se percussum, & quidem ex iustitia. Ergo iustitia non requirit alteritatem.

RESPONDETUR conformiter ad dicta in Philosophia. Quod, replicatus seipsum percutere possit. Quod attinet ad hoc, an seipsum ex iustitia deprecaturus sit? duo quæri possunt. An illum actum possit facere ex motivo iustitiæ? &, an sibi sit futurus iustus? Quoad primum; poterit se deprecari ex motivo honestatis, quæ est compensandi bono, malum: eritque actus hic, ad alterum, æquivalenter, adeoque, actus iustitiæ æquivalenter. Sed eritne sibi iustus? consequenter ad dicta superius; non erit sibi iustus: quia hoc nomen, iustus, applicatum est ad reddendum debitum formale, ad jus formale, ita, ut scilicet debitum, non sit jus, & è converso. In præsentem autem debens, est formaliter habens jus, & è converso.

TERTIA INSTANTIA est. Quod, Christus satisfaciens pro peccatis ex iustitia, non solum Patri & Spiritui Sancto, sed etiam Sibi: & tamen quoad se, sine ulla alteritate. Ergo apparet, quod ad iustitiam alteritas non requiratur.

RESPONDETUR. Sicut dictum supra in simili. Christum ex motivo æqualitatis potuisse ponere suam satisfactionem, quæ respiceret alteritatem, non satisfactionis, & cui satisfecit, sed alteritatem obligati, & ejus, cui obligabatur: non fuisse tamen sibi ipsi iustum: quia hæc vox supponit, pro distinctione ipsiusmet satisfaciens, &, ejus cui satisfecit. Addo, quod satisfactio facta à Christo, elicitive pendebat à natura humana, quæ habebat alteritatem à Persona Verbi, cui satisfaciebat, licet dignificative, penderet à Persona Verbi. Sed de hoc in 3. Parte.

Quando autem urgetur. Quod omnis virtus sit bonum habentis. Ergo si iustitia est virtus, non est ad alterum. Non convincit. Omnis enim virtus ex ratione sua generica, est bonum habentis: hinc, & iustitia ex ratione sua generica, est bonum habentis: decorat enim habentem, quod neminem injuriet; licet virtus secundum suam rationem differentialem ultimo, possit esse aliqua, bonum alius.

DIFFICULTAS III.

De reliquis Prædictis Iustitiæ.

IMprimis, quærendum erit: An iustitia sit virtus particularis? Deinde, an sit præstantissima virtus?

Punctum Difficultatis 1.

An Iustitia Particularis, sit Specialis virtus?

INDUBIÈ, iustitia, si non sumatur pro virtute cardinali, non est virtus specialis. Ratio, quia

* B

3

& c.

& esset specialis virtus, & non esset; esset quidem, ut supponitur; non esset autem: quia iustitia, prout contraponitur virtuti cardinali, est complexio omnium virtutum, complexio autem omnium virtutum, non est una virtus; sicut decem, non est unitas numeri: adeoque, nec virtus specialis: hæc enim duo pro eodem supponunt: Cæterum

DICENDUM. Iustitia, si sumatur pro virtute cardinali, in quantum supponit pro iustitia particulari, est specialis.

Antequam probetur Conclusio:

Explicanda est vis vocis. Ly, Iustitia particularis, quæ ex S. Th. hic q. 58. a. 5. cum opposito sibi membro, quod est iustitia Legalis, habito fundamento in Arist. 5. Eth. c. 1. & 2. sic explicari potest. Iustitia est virtus ad alterum, ut dictum supra, si est virtus ad alterum, quot modi sunt alteritatis, tot etiam erunt & virtutis ad alterum, seu iustitiæ. Quia verò modus alteritatis, est considerare alterum, vel tanquam singularem, vel considerare, prout alter supponit pro tota communitate; hinc fit, ut iustitia extendat se ad alterum singulariter, & ad alterum communiter, seu, secundum quod communitas est. Et quidem incipiendo explicationem ab hac extensione iustitiae ad alterum, quod alterum, communitas est. Illa sic proponitur.

Omnis communitas habet se sicut totum: si enim non haberet se ut totum, hoc ipso non esset cum aliis unitas; adeoque communitas, sed mera solitudo, unitas uniter, non communiter. Si communitas habet se sicut totum, inclusi in communitate habebunt se, sicut partes totius; si enim non se haberent ut partes, hoc ipso nec illud aliud haberet se ut totum; cum totum confurgat ex nexu, & ordine partium. Quod si singuli illius communitatis, habent se sicut partes, fit, ut sicut partes sunt totius, ita & bonum partium, sit bonum totius: quæ enim est proportio partis ad totum, eadem est proportio boni partis, ad bonum totius; hinc ordo ad illud bonum totius, erit ordo ad bonum communitatis. Quia verò hic ordo, si ponatur, est bonum actuale potentiae, debuit dari principium, in ordine ad ponendum tale actuale bonum. Et quia hoc principium erit perfectio potentiae, hoc principium debuit esse virtus: & quia hæc virtus respicere debet, ut dictum, aliud, tanquam communitatem & generalitatem, debuit dari virtus ad alterum, seu iustitia generalis. Et quia inquit S. Th. ad legem pertinet, ordinare in bonum commune, inde est, quod talis iustitia prædicto modo generalis, dicatur iustitia legalis: quia scilicet per eam homo concordat legi, ordinanti actus virtutum omnium in bonum commune. Quod autem attinet ad alterum membrum, quod est, iustitia particularis, ex dictis colligitur, quod cum actualis ordo ad bonum alterius particula-

ris, sit bonum actuale, debuit illius dari aliquod principium, quod indubie erit perfectio potentiae, ad alterum, adeoque virtus iustitiæ, quæ attendens ad bonum singularis, & particularis, bene appellari potest iustitia Particularis.

Hæc explicatione vocum; Ly iustitia Particularis, & Ly iustitia Generalis, posita.

PROBATUR 1. Conclusio. Illa est, ex communi acceptione, virtus specialis, quæ habet motivum suum speciale. Sed, ut infra probabitur, iustitia cardinalis habet suum motivum speciale. Ergo.

PROBATUR 2. Si iustitia cardinalis non esset virtus specialis, nec illi conveniret esse iustitiam particularem. Sequela probatur, quia ex quocunque principio iustitiæ cardinali competit esse iustitiam particularem, ex eodem proportionate competit illi esse virtutem specialem. Ergo, si non competit illi esse virtutem specialem, nec competit esse virtutem particularem. Antecedens probatur. Ex termino, qui est, alter particulariter, competit illi esse particularem virtutem. Ergo, & esse virtutem specialem: nec enim est major ratio unius, quam alterius. Exinde, id etiam colligi potest, quia numerando singulas virtutes cardinales, nullius illarum habet motivum: nam nec respicit motivum dirigendi sese ad regulam rationis, hæc & nunc, quam honestatem respicit prudentia; nec respicit honestatem adversa superandi, quod est proprium fortitudinis; nec respicit honestatem refrenandi appetitum a delectationibus sensualibus, sed honestatem æqualitatis ad ius particularis. Ergo, apparet habere illam proprium & speciale motivum.

PROBATUR 3. Si iustitia Particularis non esset virtus specialis, nemo prodigalis v. g. posset esse iustus, vel cujusunque alius virtutis defectum habens, Seq. probatur; quia virtus generalis debet omnes virtutes complecti: Sicut enim non est ro. si vel una desit unitas, sic etiam non erit generalis virtus si vel una desit: & tamen experimur malos in aliis generibus, in genere iustitiæ, & additionis alieni, bonos esse.

DICES. Saltem hoc sensu, iustitia particularis non est specialis virtus: quia non habet motivum distinctum ab aliis. Quod ipsum probatur; quia motivum illius coincidit cum absoluta ratione, & completa honestatis inclusæ in virtute Religionis. Quod ipsum probatur; quia Religio tribuit Deo ius suum, honorando eundem; completè autem honorari non potest, nisi honoretur etiam, prout est mandans, inter mandata autem ejus, est tribuere unicuique ius suum. Ergo hoc tribuere, spectabit ad virtutem Religionis. Idemque Argumentum, mutatis terminis, probabit, quod ab obedientia non distinguatur iustitia; quia obedientia mandat unicuique suum ius tribui.

RESPON-

RESPONDETUR. Si sumatur Religio, & obedientia, secundum rationem suam completam: hoc est, secundum vim imperandi, sic extendunt se ad æqualitatem Iustitiam. Nam una virtus potest imperare aliam. Cæterum, si completè Religio, & Obedientia sumantur, secundum vim eliciendi actus æquales Juri alterius, & secundum præcisam attendentiam ad æqualitatem, sic, non se extendunt ad actus Iustitiæ, & objectum: sed ipsam æqualitatem, a se sibi ratione restringunt; nempe, quia æqualitate v.g. colitur Deus, consequenter dant locum speciali virtuti ad attendendum æqualitatem Iustitiam: ad eum modum, quo, quia Rectificabilitatem operationum restringit Physica, per vitalitatem, dat locum speciali habitui Logice, attendendi ad præcisam illarum Rectificabilitatem. Quæ omnia infundantur in hoc principio. Habitus & virtutes in tantum multiplicari possunt, in quantum ipsa objecta, & motiva possunt habere specialitatem suam, in qua listi præcisè possit. Idque probat inductio, & præter inductionem, hæc Ratio: Quia cum virtutes, & habitus objecto & motivo specificentur, sicut datur specialitas motivi, in quo præcisè stare possit, ita debet dari habitus & virtus specialis, cum secundum numerum motivorum & objectorum, tanquam specificativorum, sit etiam numerus habituum & virtutum; ad eum modum, quo, quot sunt differentiæ animalis, tot sunt species animalium. Et sicut animal, quod est de se Ratio Communis, attendit non nisi ad totitatem differentiarum, & secundum illas se multiplicat; ita virtus & habitus, quæ sunt rationes communes, attendunt ad totitatem objecti & motivi, & secundum illam, se multiplicant.

Punctum Difficultatis 2.

An etiam Iustitia Generalis, sic virtus specialis?

DICENDUM est. Iustitiam Legalem, seu generalem, esse specialem virtutem. Ut intentionem Conclusionis probetur, repetatur explicatio hujus ipsius termini, Iustitia Generalis, ex supra dictis, ex S. Thom. hic q. 58. a. 6. in Corpore. In hocque ratio hujus Iustitiæ Legalis stat, quod est, respicere Jus Communitatis, v.g. Patriæ, quæ talis: & insuper, ita proponitur.

Generale dicitur aliquid dupliciter. Generale Logice seu per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem & equum, & ad alia hujusmodi: quia verò dici sequitur ad esse, licet magis notificetur per dici, sit, ut detur generale aliquid in essendo, quale est ipsum animal ut sic, homo ut sic, &c. similia. Hæcque duo per modum unius generalis sumuntur, sicut ipsum esse & dici, & sicut ipsum esse, intelligi. Secundo, est aliquid generale secundum virtutem, sicut

causa universalis: est generalis ad omnes suos effectus, ut, Sol ad omnia corpora, quæ illuminantur, vel immutantur per virtutem illius. Si comparentur hi duo modi generalitatis inter se, prima generalitas, non distinguitur ab his, quorum generalitas non distinguitur physicè: Genus enim pertinet ad essentiam speciei: in qua quia, identificantur genus & differentia, sit, ut generalitas illa, non distingatur physicè ab iis, quorum generalitas est. Quia verò Iustitia non se habet, ut genus ad alias virtutes v. g. Religionem, Prudentiam, &c. similia, sit, ut ex hoc capite, non possit dici habere indistinguibilitatem suam physicam à reliquis virtutibus; tribuitur tamen illi generalitas secundum virtutem: quia etiam illa ordinat actus, aliarum virtutum in suum finem. Sed hæc generalitas, non arguit indistinctionem illius à cæteris virtutibus: quia generale secundum virtutem, non est idem in essentia cum his, ad quæ est generale: quia non est eadem essentia causæ & effectus.

Quia verò finis iustitiæ generalis, est bonum commune: videndi sunt adhuc modi hujus ipsius ordinis: qui quidem modus, duplex est: Nam aliqua ita ordinantur ad bonum commune, ut actus aliquo modo non nisi ad illud ordinentur; & sic, bonum est communitatis etiam prudentia, & temperantia subditorum, &c. Et si proportionaliter ordinata virtute ad bonum communitatis acciperetur iustitia, non distingueretur ab aliis virtutibus.

Deinde, ita aliqua ordinantur ad bonum commune, ut illud per se, & quæ tale respiciant, attendendo ad Jus quæ tale communitatis, & hoc est Iustitia illa Legalis, vel generalis, quam esse specialem virtutem.

PROBATUR I. Auctoritate Aristotelis 5. Eth. 1. ubi ita loquitur. *Ob id autem ipsum, & aliorum bonum, ipsa sola iustitia ex omnibus virtutibus, & habetur, & est, cum sit ad alium. Agit enim ea, quæ alii vel Principi vel Reipublicæ conferunt.* Ubi vult Iustitiam esse ex virtutibus unam, & quidem Iustitiam legalem: quia conducentem bono Reipub: & paulo ante, cum posuisset Iustitiam esse virtutem perfectam non absolute tamen, sed ad alterum, addit adhuc illam esse præstantissimam virtutem. *Complures enim in propriis quidem uti virtute possunt, sed in iis, quæ sunt ad alium, nequeunt. Et propterea sententia Biantis illa bene se se habet: Magistratus Virum ostendit. Ad alium enim est, & in societate, jam ipse magistratus consistit.* Ubi Arist. virtutem, societatem, seu bonum commune respicientem, appellat perfectissimam virtutem. Tertio etiam Polit. c. 3. ait, *quod non sit simpliciter eadem virtus boni viri, & boni civis.* Subsumit S. Thomas, cit. *Sed virtus boni civis est Iustitia generalis, per quam aliquis ordinatur ad bonum commune.* Ergo non est eadem Iustitia generalis cum virtute communi.

R. P.
TH. MILOD
J. J. J. J.
Tom 3. c. 4.
D. VI
G

PROBATUR 2. Auct. S. Thomæ cit. Ex quo etiam hæc Ratio ponitur. Si iustitia generalis non esset specialis virtus, idè non esset, quia non esset distincta à cæteris virtutibus, quarum actus ordinat in finem; quod est bonum commune. Sed est distincta. Tum quia, Omnis causa & effectus distinguuntur inter se: Causa autem ordinationis cæterarum virtutum, est iustitia generalis. Ergo. Tum quia. Charitas potest dici virtus generalis, in quantum ordinat actus omnium virtutum in bonum commune; & tamen hoc non obstante, Charitas est virtus specialis. Ergo & iustitia generalis, specialis virtus erit. Tum quia, virtus respiciens bonum divinum, ut proprium objectum, est virtus specialis: Ergo & iustitia Legalis, quæ respicit commune bonum, ut objectum proprium, erit virtus specialis.

PROBATUR 3. In hoc, quod est Iustitiam legalem esse specialem virtutem, duo includuntur, quod Iustitia legalis sit virtus, & quod sit virtus specialis: utrumque illi convenit. Ratio prioris partis ex dictis est: Quia attendere ad bonum communitatis, quæ tale, est perfectio potentia, sicut malum, velle subrutam communitatem, quæ talem. Quod autem iustitia Legalis competat esse virtutem specialem; Ratio præter dictas est: Quia si non esset specialis virtus Iustitia legalis, vel ex eo non esset: quia attenderet ad objectum valde generale, quia non est istud magis generale objectum, quàm Ens, ut Ens; quod tamen à Metaphysica ita attingitur, ut à nulla alia scientia attingatur, & tamen Metaphysica est scientia specialis. Ergo idem dicendum est, de objecto generali iustitiæ Legalis. Vel certè ex eo non conveniret iustitiæ Legalis esse virtutem specialem: quia bonum communitatis est conditio innexa singulis virtutibus. Sed hoc adhuc non obstat, quominus ad hanc conditionem, ita innexam, specialis aliquis habitus intendat. Quod ipsum probatur. Quia Ratio Entis est etiam innexa singulis objectis scientiarum, & virtutum, & c. Et tamen, hoc non obstante, adhuc, Ens quæ Ens, est objectum specialis scientiæ. Ergo idem in præsentī dicendum. Vel ex eo, quod non haberet speciale suum motivum, & objectum, ex cuius specialitate deducitur virtutis specialitas, & hoc non quia attendentia ad Jus boni communis, nulli alteri virtuti convenit.

Solvenda hic sunt Rationes Buridani citati à Valentia.

OBJICITUR 1. In oppositum Auctoritas Arist. 5. Eth. 11. *Hæc Iustitia non est pars virtutis, sed integra virtus.* Et infra. *Quid verò virtus & Iustitia hæc differat, ex dictis patet: Vtraque enim eadem est.*

RESPONDETUR. Quando Arist. dicit iustitiam esse integram virtutem, & non partem

virtutis, intelligendus est, quod non particulare, seu id, quod non est integrum bonum, respiciat iustitia legalis, sed bonum commune seu integrum, solumque ponit, quod formalitas virtutis in formalitate iustitiæ inclusa, non sit distincta realiter.

OBJICITUR 2. Cum eodem. Relatio operis virtutis ad bonum commune pertinet quoque ad essentiam uniuscujusque virtutis & ita Arist. 4. Eth. c. 6. de Magnifico ait, *non enim Magnificus in suum, sed in publicum decus sumptuosus est.* Et 3. Eth. c. 6. similia habet, de forti. Ergo nulla est specialis virtus, quæ prædictum bonum intendat.

RESPONSUM supra: Relationem operis materiale ad bonum commune, omnibus virtutibus esse communem: sunt enim bonum communitatis virtuosi Viri; Relatio tamen operis formaliter, propter bonum commune, non est innexa singulis virtutibus: ad quod bonum sic sumptum attendere, sufficit ad specialitatem virtutis.

INSTAT. Si ex eo iustitia legalis habet specialitatem virtutis, quia respicit bonum commune quæ tale formaliter, debet etiam dari virtus specialis, quæ respiciat bonum commune domus, dicaturque iustitia domestica, quod tamen nemo admittit.

RESPONDET Esparza q. 11. ad 2. cum Arist. & S. Thomæ: dari talem iustitiam. Posset aliter satisfieri huic difficultati; nempe hoc, quod est intendere bonum communitatis, quæ est domus, quantum ad præsens, ex duplici motivo fieri posset. Imprimis, ex motivo: quia quamvis parva, communitas tamen est, præcisè, quæ attendendo ad formalitatem huius communitatis, & sic hæc virtus non erit distincta à iustitia legali, ut sic. Ratio. Tum quia, universale identificatur pro statu physico particularibus. Ergo & bonum commune ut sic, bono huic communi in particulari, & huic alteri. Ergo, ad eundem habitum utrumque spectabit: sicut ad eundem habitum Physicum spectat consideratio ut sic Corporis v. g. naturalis, & talis Corporis, ad eundem item habitum Logicum, spectat Logica definitio, ut sic, & hæc definitio: & sic de reliquis habitibus. Tum quia, quæcunque difficultas ostenderetur in attendendo ad bonum familiæ, præ difficultate in attendendo ad bonum communitatis, hæc difficultas orietur, non ex ratione formali communis boni, quæ talis, cum utrobique eademque formalitas reluceat, idemque motivum specificans, sed tota difficultas erit, tenens se ex parte materiæ. Jam autem difficultas materiæ non specificat habitus, imò nec artes: hinc eadem statuari fingit ex cera & ligno Mercurium. Tum quia, universaliter, ubi reperitur motivi identitas, ibi est & formale habitus idem, ut inductio ostendit; & ratio probat, quia illius solius alietas discernit,

cernit, habitus, utpotè specificativa ratio, habensque se ita ac rationalitas vel rugibilitas, quæ sola distinguunt hominem & leonem. Cum ergo hic, ut supponitur, habeatur motivum identitatis, quia supponitur esse motivum bonum domus, quatenus commune est, fit, ut sit etiam eadem species. Deinde hoc, quod est attendere bono domus, potest fieri ex motivo ditescendi v.g. providendi in senium, honorem per hoc augendi, &c. similia: & eo casu illi bono communis parvæ, quæ est domus, non attendit iam iustitia Legalis, sed rationabilis amor sui, & alii similes, proportionati habitus.

Obijciunt 3. cum eodem. Sinon pertinet ad quamcunque virtutem operari ex intentione boni communis, sequeretur posse virtutem male operari, quod est absurdum. Sequela probatur. Nam si actus alicujus virtutis, puta temperantiæ, sit laudabilis secundum alias omnes circumstantias, & malus duntaxat ob defectum circumstantiæ finis boni communis, poterit exerceri per temperantiam, si ad eam quidem ea circumstantia non pertinet.

RESPONDETUR. Quod imprimis suppositio sit impossibilis: quia ratio boni communis, in quantum circumstantionat ipsum actum temperantiæ, est innexa omnibus illis circumstantiis, spectantibus ad perfectionem actus. Sed quidquid sit de hoc, directe dici potest. Hoc, quod est actum temperantiæ reddi malum ob defectum circumstantiæ finis boni communis dupliciter contingere potest. Imprimis ob defectum non ferendi se in illum finem, & ob actum positivæ nolitionis, & contemptus boni communis; posterior hic actus malus est, non quidem ex aliquo referibili in ipsum formale temperantiæ, sed ob annexum actum disordinatum, qui est contemptus boni communis. Si autem sit prior defectus; dupliciter adhuc contingere poterit. Imprimis, negligendo actum imperare, qui sit intentio boni communis, & tunc ille actus temperantiæ non erit malus, sed imperfectus, imperfectione tali, quæ potest contingere etiam circa alias virtutes. Secundo potest contingere ille defectus ex mero dictamine, quod ad temperantiam non spectet intentio boni communis, quo casu non redditur ille actus malus, quia non facit tunc temperantia contra debitum, cum illa, quæ talis, bonum commune quæ tale non teneatur intendere.

Punctum Difficultatis 3.

An Iustitia sit Virtus præstantissima?

EXPLICAT I. Valent. & Ponit 1. Quod scilicet iustitia non sit præferenda virtutibus intellectualibus v.g. Prudentiæ, quod item Legalis, sit perfectior aliis omnibus virtutibus mor-

ralibus. Ratio, quia habet pro objecto bonum commune, quod præstat cuicunque bono particulari. Aliam etiam rationem hujus assignat: quia imperat omnibus virtutibus moralibus; sed hoc imperium non attollit illius dignitatem, cæteris paribus: quia ad invicem virtutes habent Jus sese imperandi.

Ponit Rursus Valentia. Misericordiam non esse perfectiorem simpliciter omnibus virtutibus moralibus: Ratioque est, quia misericordia non est formaliter charitas, licet ad eandem revocari possit: ea autem quæ ad aliquid reduci & revocari possunt, non est necesse habere dignitatem ejus, ad quod revocantur; aliàs cum sanitas pomi sit revocabilis ad sanitatem animalis, deberet habere dignitatem animalis. Quod autem Misericordia non sit formaliter charitas. Ratio est, quia potest aliquis moveri, non titulo amoris, sed titulo meræ honestatis, inclusæ in subventionem miseris: non autem titulo bonitatis, inclusæ in afflicto: ipsique in nobis experimur, alium affectum esse benefaciendi ex amore, & alium benefaciendi, quia miser est, quia sublevatione indigens; titulus autem miseriæ hic formaliter spectat ad misericordiam, in quantum misericordia specialis virtus est.

PONIT 2. Pietatem excellentiorem esse justitiâ particulari. Sed hoc etiam limitatione sui indiget, quia si nomine Pietatis veniat species aliqua justitiæ generalis, sic bene superior erit præ particulari: quia etiam ipsa bonum commune suo modo attendet. Sed si nomine Pietatis, veniat justitia, quæ sit justitia particularis, licet, ut dicunt, non rigorosa, sic non excedet principale suum; sicut nec alia revocabilia suum principale excedunt. Et certè laudabilitas tota Pietatis stat: quia est quædam species justitiæ, quamvis non rigorosa. Ergo ipsa justitia rigorosa, multo erit excellentior: ad eum modum, quo lux imperfecta, hoc est crepusculum expellit tenebras, multò magis expellet lux meridiana.

PONIT 3. Quod Religio sit excellentior justitiâ: quia objectum cui, nempe Deus, longè est excellentius quàm quodcunque aliud reperi-
bile in justitia, sive Legali, sive Particulari.

Concludit tandem Valentia, justitiam particularem perfectiorem esse aliis virtutibus moralibus, quæ sunt circa bonum proprium, moderando passionem. Rationem dat. Tum quia, æqualitas ad jus alterius, majorem habet affinitatem cum præstantissima parte hominis, scilicet cum parte rationali, à qua nimirum sola potest id objectum percipi: cum tamen virtutes moderatrices passionum habeant objectum sensibile. Tum quia, objectum justitiæ, cum sit bonum alterius, trahit secum communicationem cum altero, in quo resplendet maximè ratio boni. Tum quia, objectum justitiæ ma-

ximè

ximè conducit ad bonum commune societatis humanæ, quod existit ex recta habitudine hominum inter ipsos.

Cæterum hæ duæ rationes postremæ, non sunt convictivæ.

Non secunda; quia multæ sunt virtutes trahentes secum communicationem cum altero, quæ tamen non sunt præstantissima virtus, talis est Magnificencia: nemo enim sibi, sed alteri Magnificus est. Fortitudo item defendens bonum commune, &c. similia, quæ cum nobilior bonum exponat, nempe ipsam vitam, nobilior deberet esse.

Non est etiam convictiva tertia Ratio: quia societas humana non est quid distinctum realiter ab ipsis hominibus individuis, hinc bonum individuorum, est bonum societatis; & tamen individuum bonum consurgit etiam ex aliis, non ad alterum, virtutibus; consequenter, præcisa ratio boni communis, consurgens ex recta habitudine individuorum inter se, non est prælativa unius virtutis supra alias.

Ex quibus, Inferes. Hanc explicationem valentiæ, adferre aliqua vera, & aliqua dubia, præcipue in modis probandi intentum.

EXPLICAT Secundo, Esparza. Et, cum supponat justitiam Legalem esse excellentiorem cæteris virtutibus: attendit enim ad bonum commune, quod particularibus præstat, habereque eam præminentiam, quam habet finis respectu mediorum; tandem de justitia particulari sic discurrit. Quod justitia particularis sit magis conspicua, magisque plausibilis ex sua natura, quam cæteræ virtutes morales, sive perfectiores, sive imperfectiores sint intrinsecè. Cujus rationem dat: quia aliæ virtutes morales consistunt in medio inter duo vitia, quorum alterum excedit, alterum deficit à ratione medii. Unde fit, ut medium ipsum appareat defectuosum, cum comparatur ad extremum excedens, appareat verò excedens, cum comparatur ad extremum deficiens. Quapropter uterlibet vitiosus confundit facile virtuosum cum altero vitioso, difficileque agnoscit virtuosum, ut tale. Quod desumitur ex 2. Eth. c. 8.

Jam autem justitia, est quidem media inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duo vitia; atque inde ex comparatione cum utrolibet extremo vitioso, agnosci facile potest, cum neutrum ex illis extremis opponatur alteri, sed sola virtus utrique.

Deinde aliæ virtutes non consistunt in indivisibili ex parte objecti: contingit enim alium esse magis, alium minus liberalem, atque ideò unum magis accedere ad alterum ex extremis vitiosis, quam alium. Unde facile confunditur virtuosus cum vitioso. Justitia autem consistit in indivisibili ex parte objecti: ideoque omnibus maximè conspicua est. Rursus, æstimatio & plausus aliarum virtutum devinctus

est certis nonnisi opportunitatibus, non usque adeò frequenter occurrentibus: Fortis enim æstimatur tempore belli, contemnitur tempore pacis. Justitia autem in bello, & pace est necessaria, & æque æstimabilis.

Denique, cum justitia solum tribuat unicuique quod suum est per se ac directè, nullam ex proximo, cui id tribuit gratiarum actionem, aliamve retributionem, aliamve retributionem, meretur, præcisè ex natura sui operis. Reliquæ autem virtutes, cum tribuant proximo, quod nondum erat ipsius, movent accipientem ad gratitudinem ac remunerationem. Quare exercitium cæterarum virtutum magis est obnoxium sinistra opinionioni de intentione operantis, turpis lucri causa &c. Claritudo autem, & plausus proprius virtutis, pendet ex opinione de recta intentione operantis. *Hæc explicatio*

NON SATISFACIT. Tum quia. Non attendit ad intentum: quia hic non quæritur. An justitia sit virtus? quæ facillimè possit discerni à non virtutibus, sed est intentio loquendi de excellentia illius intrinsecè, quam habet, perfectioneque prædicationum exsuperante aliarum virtutum prædicationem. Tum quia, quod virtus stans in medio appareat comparatè ad illa extrema vitiosa; si sit res de malè judicante intellectu: id in præsentī nihil convincit: quia perverfè judicans, malum censebit, etiam restituere alienum. Si autem res sit de judicante secundum exigentiam objecti? nego quod virtuosus facile confundatur cum vitioso, & si quando aliæ virtutes sunt mediæ inter duo vitia, possunt trahi faciliè ad alterutrum; cum justitia, per explicantem, stet inter duo extrema vitiosa, cur ad alterutrum facile trahi non poterit? Tum quia, quod adfert, alias virtutes non consistere in indivisibili, si sensu sit, illas habere actus minùs & magis heroicos, itemque gradualem suam intensionem, hoc non dejicit, sed auget excellentiam aliarum virtutum, estque commune ipsi etiam justitiæ: Si autem sensus sit, alias virtutes non consistere in indivisibili, hoc est, non habere prædicta, in quibus essentialiter stent, qualis indivisibilitas est in omnibus etiam pluralitatem partium admittentibus, imò in ipso decennario v.g. numero; falsum est, quòd hoc sensu virtutes non stent in indivisibili. Si autem hoc sensu stant in indivisibili, cur non æque præstantes erunt, ac justitia? Tum quia, quòd fortis tempore pacis, non æque æstimetur, si sensus sit, non æque æstimari debet, falsa est propositio. Si autem sensus sit, non æque sui exercitium habet, vera est propositio, sed non suadens excellentiam, præ aliis justitiæ. Ratio. Quia cives malunt tempore belli, ut hîc & nunc pugnes, quam ut contractus justitiales celebres: & tamen, hoc minimè obstante, præfertur justitia aliis virtutibus. Tum quia, præcisus etiam hic titulus, quod justitiæ exercendæ major sit opor-

se oportunitas: excellentiam illius non salvat. Nam, imprimis, alia virtutes comparatae inter se, excedunt sese, & non raro hæ maximè, quarum minima oportunitas, ut actuum heroicorum, actus Martyrii, & tamen hic actus præferuntur Christo reliquis actibus. Rursus, sicut in naturalibus, obvia sunt minimæ æstimationis; numerusque pretium demit; cur pariter in moralibus idem non dicendum: Imò spectabit hoc ad ordinem naturæ, ut excellentissima rara sint: idque idè, quia excellentissimorum rara principia; hinc ne occasiones illæ essent supervacaneæ, raræ à natura debuerunt ordinari.

Insuper actuum ipsorum iustitiam aliqui frequentius, aliteriùs sunt, numquidnè jam hoc solo titulo, illi, qui ordinariè sunt, magis erunt illustres? Tum quia. Ultimum punctum attolendi iustitiam supra alias virtutes; non convincit. Nam quamvis iustus faciat, quod debet, reddatque unicuique quod suum est, non minus adhuc laudabilis est, quis enim cum non laudet, si non dirigat restitutionem ad finem vitiosum, quia illam v. g. potest dirigere ad captandam gloriam: quis item non laudet iustum in circumstantia plurium longè iniustorum? si item reddat tempore difficili, &c. similia: quibus videtur fieri retributio pro actu iustitiæ. Quod autem non det suum, sed reddat alienum, adhuc deficit dignitatem virtutis, sicut deficit dignitatem obsequii, aliàs ab obligato facti. Sique modus est attollendi virtutes, eò quod faciant non debitum; is etiam erit modus deprimendi iustitiam: cum in actu illius intercedat jus, & debitum, neque ab hoc debito absolvat iustitia: quod autem hoc ipsum debitum voluntate libera, & æque, ut ita dicam, titulo libertatis, gratuita facit, atque dum ponitur actus v. g. magnificentia, id etiam non attollit dignitatem iustitiæ, quia sicut aliarum virtutum actus, ex libertate facti, modò sint morales non merentur maximum plausum; ita nec merebitur iustitia; præcipue, cum in exhibitione illius actus, maximas partes obtineat æque libera voluntas. Et sicut scriptura laudat probum: quia cum potuisset facere mala, & non fecit: ita vultissimis scripturæ laudibus proportionando laudes objectivas aliarum virtutum, hæc deberet esse præstantissima, quæ, cum posset non facere, facit, adeoque ponit indebitum. Hinc etiam opera supererogationis attolluntur supra alia opera; iustitia autem facit quod debet. Denique sicut actus heroicissimi charitatis per hoc non redduntur viliores, quia sunt obnoxii variis interpretationibus, hæcque interpretationes sunt continentendæ à viris cordatis; ita nec subduntur per hoc alia virtutes iustitiæ: quia iustitia non est obnoxia variis interpretationibus.

Stando tamen in mente S. Thom. q. 58. a. 12. Explicandum est, quomodo iustitia præemi-

neat inter omnes virtutes morales: dicitur morales, ut excludantur virtutes, quæ non tam ad nostros mores, inter nos regulandos, spectant, quàm versantur circa Deum, vel tanquam objectum, ut in virtutibus Theologicis, vel tanquam finem cui, quomodo circa illum versatur Religio.

Punctum Difficultatis 4.

Suadetur hæc præstantia.

PRÆMITTO 1. *Anima nostra, sive identificet sibi suas potentias, sive non, dat nihilominus locum, ut una potentia, vel re, vel formalitate excedat aliam: Et sic indubiè, per omnes, potentia intellectiva excedit visivam ocularem, non quidem excessu entitativo, si hæ potentia identificantur; sed excessu formalitatis, oriundæ à diversis connotatis nobilioribus, vel minus nobilibus; & ita connotatum intellectus spiritualis, ad quod dicit ordinem intellectiva, nobilior est præ connotato visionis corporalis, adeoque formalisat, & ponit potentiam intellectivam nobiliorem, præ visivam, quæ etiam entitativè est dignior præ visivam, si sunt distinctæ hæ potentia realiter. Quæ dignitas non solum est inter potentias, quæ intra proximum genus idem non continentur, ut non continentur intellectiva & visiva, sed etiam inter potentias, proximum etiam idem genus participantes, quales sunt, ipsæ potentia sensitiva, inter quas potentiam tactivam ignobilissimam appellat Arist. & animalibus etiam imperfectissimis debitam; quod si dignitas potentiarum potest esse, etiam inter potentias, idem proximum genus participantes, poterit etiam esse inter potentias idem genus quod est appetitus, participantes; & quia possumus appetere aliquid, vel tanquam bonum non nisi rationale, adeoque extra sphaeram positum brutorum, vel aliquid commune etiam brutis, idque vel concupiscendo sensualiter, vel irascendo, fit, ut triplex confuscat appetitus, rationalis, concupiscibilis, irascibilis: quas inter potentias appetitivas nobilissima est appetitiva rationalis; quia etiam nobilissimum objectum, circa quod nobilissimo etiam modo versatur, habet: nempe bonum naturæ rationalis.*

PRÆMITTO 2. *Quod si inter potentias appetitivas præstantissima est potentia appetitiva rationalis; etiam comprincipia virtuosæ, adjuvantia hunc appetitum, debent esse, proportionaliter loquendo, præstantiora comprincipiis virtuosis, adjuvantibus ignobiliores appetitus, quod ipsum sic ulterius explanatur. Res aliqua, quo perfectior & nobilior est, eò perfectiora determinat sibi principia, saltem titulo proportionis, ad quam Deus, & natura attendunt, horrentque tanquam*

R. P.
TH. MILOD
JANOWSKI
Tom 3. c. 4.
D. VI
6

tanquam monstrum, improprietates. Probat hoc Inductio. Nam tribuimus Angelis, quo perfectiores sunt, eò perfectiores & universales species, ex solo titulo, quia magis sunt proportionata: & si non concederentur magis universales, saltem concedi deberent perfectiores in entitate, continentiaque nobiliorum prædicatorum: Anima etiam, quæ præstantissima est, inter formas, præstantissimum comprincipium v. g. intellectum sibi vendicat, imò & ipsa organa totiusque corporis magnificentiorum structuram, sibi determinat.

Quorum omnium hæc ulterior, Ratio est: quia primus custos & Auctor proportionis, est Deus, & natura, cui proportioni contraveniretur, si digniori agentino offerrentur digniora comprincipia. Hinc v. g. dedecet hominem rostrum avis, vel ungula bovis; imò si non haberet vim elevandi comprincipium, hoc ipso non esset illud agens dignius: restringeretur enim in dignitate agendi per comprincipium ignobilius, maluitque natura providere proportionatum comprincipium, quam tum primum suos defectus supplere; & sicut, si daretur optio animæ, malletne intellectum, an sensum communem ingeniosissimi animalis: vel, malletne Symmetriam pulcherrimæ avis, saltem quoad aliqua? eligeret nonnisi hanc Symmetriam, quam habet: ita natura & Auctor naturæ, quæ tales appetitus prævertit, providet illis proportionata principia. Quia autem appetitus rationalis est dignior reliquis, etiam comprincipia illius erunt digniora: consequenter, iustitia, quæ est comprincipium virtuosum debituque nonnisi appetitui rationali, estque in illo tanquam in subiecto, dignior erit.

PRÆMITTO 3. *Institiam, esse nonnisi appetitui rationali debitam, inde convincitur.* Datur proportio inter noscitivum & appetitivum. Hinc appetitus sensitivus non illuminatur in sua cæcitate per notitiam rationalem: nam hic nescit delectabilia spiritualia, quæ non est natus appetere appetitus sensitivus: & per notitiam sensualem, non illuminatur appetitus rationalis: quia hic non prosequitur voluptates corporales, ut tales: notitia enim, qua illuminantur animantia ad manducandum scænum, per cognitiam illius ad se convenientiam, non excitat, nec excitaret appetitum hominis, ad comedendum idem, sicque de reliquis, quæ ostendunt dari proportionem inter noscitivum & appetitivum. Quod ipsum in hoc ulterius fundatur: quia cum natura intendat semper bonum, etiam conferendo noscitiva principia, idem intendere debuit. Quia verò hæc bona non tantum sunt sensibilia, sed & spiritualia, debuit dari principium in creatura, corpus & Spiritum habente, utriusque boni perceptivum: quia verò perceptio hæc, non tantum perfici debuit tractione boni ad se, quod sit per repræsentationem intentionalem, quæ ponit possessionem objecti intranoscensentem: sed etiam perfici debuit, per tractionem, quæ objectum bonum, trahat potentiam ad se, debuerunt esse potentia trahibiles; & hi sunt appetitus. Et quia bona trahentia non tantum erant sensibilia, sed etiam spiritualia, debuit dari appetitus trahibilis, non solum sensitivus, sed etiam rationalis, ad servandam scilicet proportionem inter noscitivum & appetitivum, ut videlicet noscitivo rationali, responderet appetitus rationalis, & noscitivo sensitivo, appetitus sensitivus. Quod si datur proportio inter noscitivum rationale & appetitum rationalem, id dicitur nonnisi appetitus rationalis velle, quod nonnisi noscitivum rationale attingit: in hoc enim, ut dictum est, hæc proportio consistit. Cum autem honestatem æquitatis ad jus alterius, nulla alia potentia attingat, præter intellectum: est enim æqualitas illa non objectum sensuum; neque enim est vel colorata, ut percipiatur ab oculo; vel sonus, ut audiatur &c. sit, ut illam nonnisi intellectus percipiat: adeoque, ex dicta proportionem inter noscitivum & appetitivum, debet illam nonnisi appetitus rationalis prosequi.

PRÆMITTO 4. *Quod virtus nata prosequi aliquod bonum, sit virtus ejus potentie animæ, quæ illud bonum prosequitur.* Ratio præmissi est, imprimis inductio. Nam bonum v. g. quod prosequitur Metaphysica; est verum reperibile in ente, quæ ens est, spectatque Metaphysica ad intellectum, non ad voluntatem. E contra Charitas, cum sit nata prosequi bonum, quæ tale, virtus est, non intellectus, quæ ad verum attendit, sed voluntatis; cujus est attendere bono, quæ tali. Idem videre est, non tam in habitibus, quam in habilitatibus receptis in organis: nam habilitas Cytharificandi recipitur in manu, cujus est bonum, artificiosa tactio Cytharæ, & saltatoria facilitas non manus, sed pedes: eò quod saltus, sit bonum pedum.

Quod ipsum ulterius, in hoc fundatur. Quia regula universalis dividendi virtutes per potentias, debet esse aliqua: cum ergo non sit alia, quam ipsum objectum, illæ dicuntur virtutes hujus potentie, quæ idem objectum cum illa potentia habent. Cumque hæc divisio virtutum, ut sint hujus potius potentie, quam illius, sit divisio per specificationem virtutum, conditionemque earundem, cum ipsa conditio virtutum & specificatio ab objectis habeatur; etiam ut hæc illius sint potentie virtutes, ab objecto habebitur. Sicut ergo hæc potentia, ut sit hæc potentia, habetur ab objecto: ita ab eodem objecto habebitur, ut hæc virtus, sit hujus potentie virtus, cum qua potentia, illa virtus, convenit in objecto. Si autem virtus nata prosequi aliquod bonum, est virtus ejus potentie animæ, quæ illud bonum prosequitur, etiam iustitia

autem dictum est de liberalitate, idem proportionaliter dici debet de magnificentia.

RESPONDETUR. Cumulative cum iustitia sumptam liberalitatem, esse meliorem præ iustitia, sed non solam: quia si occurrat utriusque occasio, magis obligat iustitia generalis. Item non respicit majus bonum, quam sit bonum communis item videtur: Liberalitas recipi in concupiscibili, utpote moderativa passionis, circa usum, & possessionem pecuniæ, cum iustitia recipiatur in appetitu rationali.

DICES 2. Cum Buridano, apud Valent. Nobilius est bonum proprium; quam alienum. Ergo, & virtutes, versantes circa bonum proprium, nobiliores sunt præ virtutibus versantibus circa bonum alienum. Iustitia autem, ex Arist. bonum alienum est. Anteced. probatur. Quia ordinata charitas incipit à seipso. Deinde, si bonum proprium non esset melius præ alieno, natura non ordinasset ita inclinationes, ut potius inclinarentur ad bonum proprium, quam alienum.

RESPONDET Valent. quod probet obiectio, quoad aliquid illas virtutes meliores esse iustitiā. Sed explicandum fuisset; cur illud, quoad aliquid, non sit principale in illis virtutibus? & si principale illarum virtutum, superat iustitiam, hoc ipso illæ virtutes meliores erunt: quia ad exaltandas virtutes, non est necesse, ut omnes illius formalitates meliores sint, sed ut principalis sit melior, hincque denominatio à principali. Hincaliter paulo

RESPONDET Esparza cit. quod etiam iustitia perficiat subiectum, sitque bonum ejusdem. Et, addit, quod intentio naturæ, & ordo charitatis, præferat bonum cujusque proprium conjunctum cum bono alterius, illi bono, quod est limitatum ad suum subiectum, nec est diffusivum sui: nam bonitas sui diffusiva, est virtus divina.

Est & alius modus, satisfaciendi huic Argumento. Negando omne bonum proprium, esse melius alieno. Unde gloria Dei, quæ est bonum extrinsecum Dei, melior est bono proprio creaturæ. Magnitudo ergo boni pensanda est, ex ipsa conditione boni, si accedat prædicatum proprii, cæteris paribus, melius erit proprium. Ordo autem charitatis incipit à seipso, si cætera sint paria. Unde tenetur privatus suæ vitæ non parcere, ut tueatur vitam Principis. Jam autem in præsentem, melius est bonum reddere alienum, non necessariis detractis, quam habere superflua.

DICES 3. Multæ virtutes versantur circa difficilius, præ iustitia. Ergo meliores sunt.

RESPONDETUR. Illarum melioritas attendi debet ex subiecto, in quo recipiuntur: & ex obiecto; non ex difficultatibus vincendis: quia ipsa victoria difficultatum, habet se per modum materialis in virtutibus; excellentia autem at-

tenditur pænes formale. In artificio atis enim ignobilior est, v. g. Faber, præ Aurifabro, quamvis prior, plura laboret.

DICES 4. Plus plauditur forti & liberali, quam iusto.

RESPONDETUR. Id sit plausu, inquit Esparza, gratificante & obsequente propter acceptum beneficium; sed non laude magnificæ te & morali, quæ ex dignitate motivi virtutis desumitur, aliisque, de quibus supra.

DICES 5. Ex istis quæ sibi opponit Esparza. Ea quæ sunt magis necessaria, magis obvia sunt, & hoc ipso viliora, sic aqua magis indigemus magisque abundamus, quam vino; terra quam gemmis, &c. Ergo & inter virtutes ea est minus perfecta, quæ est magis necessaria, reperiturque in pluribus: talis autem est iustitia etiam per nos.

RESPONDETUR. In primis lucem esse valde necessariam maxime obviam, & tamen lux est quid præstantius, quibuscunque luminibus lapidum, raris. Nihil est magis necessarium & magis obvium, quam ipsius præsentia Dei, quæ non vilificatur per hoc. Deinde si spectetur præcisè ratio obviæ, per hoc potest utrunque ratio excellentiæ obtundi potius, quam diminui; sed si principale alicujus prædicatum excellentiam importet, illud excellentius erit, quod in præsentem contingit: quia prædicatum illud, quod & ratione subiecti, & ratione obiecti competit iustitiæ, estque in illa principale, supplet in reliquis alios defectus. Ex his autem.

COLLIGES. Quod genus in definitione iustitiæ ponendum, sit, virtus moralis ad alterum.

QUÆSTIO II.

Quid pro Differentia dicat Iustitia.

IN differentiis Logicis sunt aliæ differentiæ subalternæ, aliæ specificæ. Subalternæ in aliquo quidem genere faciunt quidem differre; sed ita, ut sint ratio conveniendi, etiam essentialiter, aliis. Et ita vegetativum distinguit quidem hominem à lapide, sed non distinguit à flore, à quo essentialiter differt homo. Sed specificæ differentiæ sunt tales, ut faciant ita differre, ut non sint ratio conveniendi essentialiter aliis: & ita rationalitas est ratio differendi talis, ut in illa non conveniant cætera animalia, quæ sunt bruta. Consimile quid contingit in differentiis scientiarum, virtutum, &c. ipsorum enim habituum differentia, petitur ab obiectis, in quibus ratio materialis habet se, sicut differentia subalternæ: Ratio autem formalis habet se, sicut differentia specificæ: sicut enim differentia subalternæ, est quidem ratio differendi ab aliquibus, ita tamen, ut sit ratio conveniendi etiam